

DÜŞÜNCENİN YOL HARİTASI

Prof. Dr. Rıza FİLİZOK

Düşüncenizi geliştirmek ve başarılı olmak istiyorsanız, işte size bir yol haritası: Bunun için size 11 ALTIN KURAL öneriyoruz:

Günümüz Batı dünyasında eğitimin temel amacının gençlere bu yöntemleri UYGULATMAK olduğunu gördük. Bu kuralları öğrencilerimizin ve eğitimcilerimizin dikkatine sunuyoruz. Öğrencilerimizin yapabileceği en güzel şey, aşağıdaki kuralların peşine düşmeleri, araştırıp öğrenmeleri ve hayatlarının her alanında onları **UYGULAMA**larıdır.

- 1) Analiz etmek, senteze ulaşabilmek:** Analiz ve sentez yöntemi, bizim eğitimimizde kimya derslerinin dışında hemen hemen hiç kullanılmaz. Halbuki düşünmenin, kavramanın önemli yollarından birisidir ve her türlü fikrî çalışmada temel araçlarımız arasında yer alır.
- 2) Sezme ve tahmin etme, öngöründe bulunabilme:** Bilim’de ve düşünme sırasında sanıldığının aksine sezgilerimiz, tahmin gücümüz, öngörülerimiz bize zaman zaman yardımcı olurlar. Sezgilerimizden, tahminlerimizden, öngörülerimizden yararlanmasını bilmeliyiz.
- 3) Sınıflandırmak:** Bilim, esas olarak terimlerle, tanımlarla ve sınıflandırmalarla uğraşır. Ülkemizde yazılan bilimsel kitap ve makalelerde ise bunlara ender olarak rastlanır. Sınıflandırmak, anlama ve kavramanın temel araçlarından birisidir. Zihinlerdeki karışıklığa son vermek için sınıflandırma bilgisini edinmek gerekir.
- 4) Mukayese etmek, karşılaştırmak:** Düşünmenin en emin yollarından birisi, karşılaştırmaktır. Karşılaştırma, farkları ve benzerlikleri kavramamızı sağlar. Bu ise bilmek demektir.
- 5) Kavramak (Şifresini çözmek):** Bazen bir şeyi anlamak, ancak onun şifresini çözmeğe bağlıdır. Bazı şeyler üzerinde onun şifresini çözünceye kadar düşünme alışkanlığınızı geliştirmelisiniz. Bu şifre bazen çok kolay, bazen çok zorlu olabilir.
- 6) Aslî olanı aslî olmayandan ayırmak:** İşte ülkemizde hemen hemen unutulmuş bir altın kural: Bizler, demokraside uygulayamadığımız eşitlik kuralını maalesef düşüncelere ve nesnelere uyguluyoruz ve hepsine eşit davranıyoruz! Bu ise doğru değildir, düşünceler ve olgular dünyasında eşitlik yoktur. Önemliyi, esas olanı önemsizden ayırabilmek zekanın en yüksek

davranışlarından birisidir. Düşünmesini bilen, aslî olanı olmayandan ayırt etmesini bilir.

7) Hipotez kurmak, hipotez geliştirmek: Her meselenin çözülmesinde varsayımlardan yararlanmak gerekir. Ülkemizde bu düşünce yöntemine de hemen hemen hiç ilgi yoktur. Bir sahifelik bir yazıyı anlamak için bile aslında ilk okumanın ardından doğrulanmak üzere bir hipotez geliştirmemiz zorunludur Ülkemizde siyasi hipotezler kuranlara da hep "komplo teorisi" kuruyor diye çıkışlılar. Komplo teorisi dedikleri şey, nihayet iyi kötü bir teoridir, bir teoriye kulp takarak değil, karşıt teori ile cevap verilmesi gerekir.

8) Sebep sonuç ilişkileri kurabilme yeteneğini geliştirmek: Olgular sebep sonuç ilişkileri içinde kavranabilirler. Bundan dolayı olayları, olguları analiz ederken bu ilişkileri görme yeteneğini geliştirmemiz oldukça önemlidir. Gelişmiş bir zihin, bu ilişkileri çözümleyebilen zihindir, bunun için sebep sonuç ilişkilerini çözümleme alışkanlıklarınızı geliştiriniz.

9) Değer biçme, kıymet biçme, tenkit etme, takdir etme yeteneğini geliştirme: Geliştirilmiş bir zihin, değer biçebilen bir zihindir. Nesnelere, fikirlerin değerini takdir etmeyi, onlara değer biçmeyi öğreniniz. Başkalarından yardım almadan bir kitabın, bir fikrin, bir tablonun değerini bizzat kavrama becerinizi geliştiriniz. Zekanın bağımsızlığı bu gücünüzü geliştirmenize bağlıdır, bunu geliştirmedığınız takdirde siyâsetçilerin, reklâmçıların yahut bir başkasının sadece "kurban"ı olursunuz. Zekanın başlıca görevlerinden birisi, iyiyi, doğruyu, güzeli bulma işidir. Bu işi kendinizden başkasına bırakamazsınız, bunun için de bu gücünüzü geliştirme yollarını öğrenmenin peşine düşününüz. Edinilecek başlıca bilgilerden birisi budur, ama onu size kimse nedense öğretmez.

10) Teşhis etmek, aynîliğini, özdeşliğini kavramak: İşte altın bir kural ki, onu bilmememiz bize bazen çok pahalıya mal olabilir: "Sulandırılmış tuz"u eğer dikkat etmezseniz size "sağlık müstahzarı" diye satabilirler. Satıyorlar da. Bilimde, düşünme sanatında teşhis etmek, tanımak çok önemli bir adımdır. "Teşhis" bizde tıp bilimi içinde kalmış, diğer bilim dallarımıza pek uğramamış, günlük düşüncemizde yer almamış değerli bir kuraldır. Bundan dolayı çok ender olarak olguları teşhis etmeye yöneliyoruz. Meselâ edebiyatçılar, "kafiye" ile "redif"in özdeş yönlerini nadiren kavriyorlar. Özdeşlikleri kavramak, sadece matematiğin ve tıbbın işi değildir, gerçekleri hangi elbise, hangi kılık, hangi maske altında olursa olsun tanımayı öğrenmek, düşünmeyi öğrenmek demektir. Bir olgu, hangi kılıkta olursa olsun, karşımıza çıktığında onu tanıyabilmemiz gerekir. Bu ise doğuştan getirilen yeteneklerle değil, kendimizi bu konuda geliştirmekle mümkün olabilir.

11) Tümevarım ve tümdengelim yöntemini uygulamak: Bilimin ve düşüncenin vazgeçilmez iki kuralıdır. Özel olgulardan genel kurallara ulaşabilir, genel kurallardan özel olgular için sonuçlar çıkarabiliriz. Bunun için özel olgulardan genele ulaşan akıl yürütme yolunu geliştirme, sonra da bu akıl yürütmelerden genel bir sonuca varma alışkanlığımızı geliştirmeliyiz. Aristo, "her şeyi tek tek bilemezsiniz, onun için tümevarım yönteminden yararlanınız." derken aslında çok haklıydı. Bilim, sonuçta bir tümevarım yolculuğundan başka nedir ki?

**Bu kurallar hakkında yeterli bilgi edinir, onları ömür boyu
asla unutmadan kullanabirseniz düşünce hayatınız yeni
ufukların ışıklarıyla zenginleŒecektir.**

© <http://www.ege-edebiyat.org>